

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Lehtimäki, T. & Vesaluoma, H. 2017. Hoitotyön dokumentointia verkkokurssina. Teoksessa. Tuomi, J., Joronen, K. & Huhdanpää, A. 2017 (toim.) Taito2017: Oivaltamisen iloa. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, 368-376.

URL: <http://julkaisut.tamk.fi/PDF-tiedostot-web/Muut/Taito2017-oivaltamisen-iloa.pdf>

9.5 HOITOTYÖN DOKUMENTOINTIA VERKKOKURSSINA

Lehtimäki Taru, TtM, Lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Vesaluoma Helena, THM, Lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Tausta

AMMATTIKORKEAKOULUJEN DOKUMENTOINNIN opettamisen ja kehittämisen juuret ovat kansallisessa eNNI-hankkeessa, jossa oli mukana 19 ammattikorkeakoulua. Hanke oli Opetusministeriön rahoittama ja Laurean koordinoima valtakunnallinen tutkimus- ja kehittämishanke vuosina 2008–2012. eNNI-hankkeen tavoitteena uudenlaisen kehittämissyhteistyön muodostaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän välille hoitotyön kirjaamisen kehittämiseksi. Yhtenä tavoitteena hankkeessa oli työyhteisön henkilökunnan ja opiskelijoiden hoitotyön rakenteisen kirjaamisen osaamisen kehittyminen. Samalla yhdenmukaistettiin sairaanhoitajakoulutuksen kirjaamisen opettamisen sisältöjä ja menetelmiä. (eNNI-hanke 2010.)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007) herätti tarpeen keskustella ja kehittää yhteisiä käsitteitä, nimikkeitä ja luokituksia yhtenäisen tiedonhallinnan mahdollistamiseksi. Ammattikorkeakouluilla ja terveydenhuollon organisaatioilla oli ja on yhä yhteinen tarve hallita rakenteisen tiedon tuottaminen. Lainsäädännöllä tavoiteltu yhtenäinen, kansallinen arkisto käyttöön otettiin 2014 (Potilastiedon arkisto n.d.).

Kansallinen yhteistyö hoitotyön kirjaamisen opettamisen kehittämiseksi on jatkunut. Kerran vuodessa hoitotyö kirjaamisen opettajat ja kehittäjät kokoontuvat ajankohtaisten asioiden äärelle Sosiaali- ja terveystieteiden tiedonhallinnan päiville. Ammattikorkeakoulujen opettajilla on epävirallinen yhteistyöverkosto, jossa on mahdollista jakaa ajatuksia ja ideoita opetussisältöihin ja -menetelmiin. Työelämäyhteistyö näyttäytyy mm. kirjaamiseen ja raportointiin liittyvien opinnäytetöiden tekemisenä (Salme-la, Ritvanen & Ylönen 2011). Yhtenäinen, kansallisen hoitotyön kirjaaminen vaatii yhä sisällön tuottamisen osaamiseen tähtäävää opetusta niin sairaanhoitajakoulutuksessa kuin terveydenhuollon organisaatioissa.

Rajalahti (2014) tarkasteli opettajien ja terveydenhuollon ammattilaisten tiedonhallinnan osaamista eNNI-hankkeen aikana kerätyn aineiston avulla. Tutkimuksessa todettiin, että sairaanhoitajakoulutuksen opetuksen sisältöalueiden tulisi liittyä hoitotyön tiedonhallinnan tietoperustaan, tiedonhallinnan välineis-tön hallintaan sekä hoitotyön tiedon ja informaation hallintaan ja hyödyntämiseen työssä. (Rajalahti 2014.) Nämä sisältöalueet on huomioitu Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) hoi-totyön kirjaamisen opintojen sisällöissä.

Sairaanhoitajaliitto julkaisi 2015 sähköisten terveystieteiden strategian vuosille 2015–2020. Strategian tavoitteena oli tuo-da näkyväksi sairaanhoitajien rooli sähköisten terveystieteiden tuottamisessa, kehittämisessä ja käyttöönotossa. Toisaalta sairaan-hoitajilla on merkityksellisiä tehtäviä kansalaisten ohjaamisessa ja tukemisessa sähköisten terveystieteiden käyttäjiksi. (Sairaan-hoitajaliitto 2016.) Strategia kokoaa yhteen sairaanhoitajan osaa-

mistavoitteita sähköisten palveluiden suhteen ja antaa sisältöjä sairaanhoitajakoulutukseen, myös dokumentoinnin opetukseen.

Opiskelijat etenevät opinnoissaan yhä yksilöllisemmin ja erilaisin tarpein. Opetukselta vaaditaan monimuotoisuutta ja opiskelua tukevia erilaisia toteutusmahdollisuuksia. Tampereen ammattikorkeakoulussa tähän tarpeeseen on vastattu tuottamalla mm. useita verkkokursseja sairaanhoitajakoulutukseen. Tässä artikkelissa kuvataan hoitotyön kirjaamisen opiskeluun tuotetun Hoitotyön päätöksenteko ja dokumentointi -verkkokurssin suunnittelua ja toteutusta.

Hoitotyön dokumentoinnin opetus TAMKissa

Hoitotyön dokumentoinnin opetus sisältyy TAMKin sairaanhoitajakoulutuksessa ensimmäisen vuoden opintoihin. Opintojakson laajuus on kaksi opintopistettä. Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija kiinnostuu sosiaali- ja terveysalan tiedonhallinnan tilanteesta ja kehityksestä. Tulevan terveydenhuollon ammattilaisen tulee osata dokumentoinnin yleiset periaatteet ja tuntea kirjaamista säätelevä lainsäädäntö. Opiskelijan on ymmärrettävä sairaanhoitajan vastuu dokumentoinnissa ja tiedonhallinnassa. (Opetussuunnitelma, sairaanhoitajakoulutus 2016–2017.)

Opiskelijan tulee tietää, mitä tarkoitetaan hoitosuunnitelmalta ja miten hoitosuunnitelmaa hyödynnetään päivittäisessä hoitotyössä. Tavoitteena on, että opiskelija osaa soveltaa hoitotyön prosessia ja osaa suunnitella potilaan hoitoa niin sairaalassa kuin avohoidossa. Opintojakson jälkeen opiskelija tuntee hoitotyön systemaattisen rakenteisen kirjaamisen ja osaa käyttää rakenteista

kirjaamista hoitotyössä osana potilaan hoitoa. (Opetussuunnitelma, sairaanhoitajakoulutus 2016–2017.)

Verkkokurssin sisällön suunnittelu on lähtenyt kansalaisnäkökulmasta. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007) määrittä kolme konkreettista tavoitetta: Tiedon tuottamiseen ja tavoittamiseen liittyen potilasturvallisuuden tulee parantua, olemassa olevaa tietoa tulee hyödyntää entistä tehokkaammin ja potilaan pääsy omiin tietoihinsa tulee mahdollistaa.

TAMKissa on pidetty dokumentoinnin opetuksessa tärkeänä keskustelua ja reflektointia pienryhmissä. Näin on voitu tarkastella kokemustietoa omien terveys- ja sairaustietojen tavoittamisesta tai hoitotyön tiedon tuottamisesta. Myös verkkokurssilla työskentely pienryhmässä ja keskustelua verkossa on tärkeitä.

Hoitotyön päätöksenteko ja dokumentointi – Verkkokurssin sisältö

Aiemmin kuvattiin kurssin käynnistyvän kansalaisnäkökulmasta. Aluksi opiskelija tutustuu omaan Omakanta-sivustoonsa. Hän perehtyy erilaisiin kirjautumisen mahdollisuuksiin, ja mitä hän kansalaisena itse voi Omakannassa kirjata, nähdä tai tehdä. Toisena aihealueena digitaalisiin terveyspalveluihin tutustuminen: Minkälaisia palveluita omassa kotikunnassa on tarjolla. Tavoitteena on, että sairaanhoitajaopiskelija ymmärtää ammattilaisen tiedon tuottamisen mahdollistavan potilaan tiedonsaannin. Samalla tulee ymmärrys kansallisista vaateista. Kun kirjoitetaan käyttäen samoista asioista samoja nimiä tai käsitteitä ja samoin

rakentein, saadaan aikaan potilastiedon arkiston välityksellä välitettävää tietoa niin toisille organisaatioille kuin kansalaiselle.

Seuraava kokonaisuus kattaa päätöksenteon tuen ymmärtämisen. Opiskelijat etsivät millaisia oman hyvinvoinnin ja terveyden arvioinnin digitaalisia testejä, alustoja tai sivustoja on olemassa ja miten testejä tehden voi saada terveyttä edistäviä neuvoja. Samaa logikkaan liittyen esitellään hoitotyön päätöksenteon tuen mahdollisuudet ja tiedon louhinnan merkitys tekoälyn hyödyntämisessä. Oleellista on myös taito ohjata asiakkaita olemassa olevien digitaalisten palveluiden äärelle.

Kolmannessa osiossa syvennytään hoitotyön kirjaamiseen liittyvään lainsäädäntöön, käsitteistöön, nimikkeistöön ja ohjeistukseen. Opiskelussa hyödynnetään Kanta-sivuston verkko-oppimateriaaleja ja testejä (Kanta-palveluiden verkkokoulu 2016). Tietosuoja ja -turvan hallitseminen on oleellista.

Kun lainsäädäntö ja ohjeistus ovat hallussa, on aika tarkastella kirjaamista sairaanhoitajan työn kontekstissa. Minkälaista tietoa tuotetaan, miten kirjataan ja minne. Miten hoitotyön prosessi toteutuu hoitamisessa ja miten hoitosuunnitelmasta tulee tärkeä arjen työväline. Ja miten tietoa tuotetaan kansallisin ohjein ja kansallisella rakenteella (Liljamo, Kinnunen & Ensio 2012). Tähän osioon liittyy harjoituksia. Ensin hoitotyön prosessiin ja sen jälkeen rakenteeseen hoitotyön suunnitelmaan liittyen. Oleellista on hallita asiakaslähtöinen kirjaaminen ja ymmärtää ajatus potilaan kanssa kirjaamisen hyödyistä. Potilaan vierellä kirjaaminen tuottaa ajantasaista, totuudenmukaista ja potilaan näkökulmasta kirjoitettua tietoa ja voidaan estää virheet, muistinvaraisuus ja

turhat askeleet kanslian ja potilashuoneen välillä (Laitinen 2014). Omien hoitosuunnitelmien arviointia harjoitellaan auditointimittaria apuna käyttäen (Kaila & Kuivalainen 2014, 113–125).

Usein hoitotyön suunnitelman tuottamisen hallitseminen riittää ensimmäisellä vuodella. Kurssilla kuitenkin käsitellään myös vastaanottokäynnin kirjaamisen perusteet, terveys- ja hoitosuunnitelman tuottaminen sekä hoitotyön yhteenvedon kirjaaminen ja merkitys. Lopuksi tarkastellaan sairaanhoitajan roolia hoitotyön tiedon tuottajana ja käyttäjänä, sekä teknologian ja digitaalisuuden mukanaan tuomia mahdollisuuksia niin terveysalan ammattilaisille kuin kansalaisille. Opiskelijoiden tulee ymmärtää, että tiedonhallinnan muutos tulee muuttamaan myös toimintoja, palveluprosesseja kuin tehtävänkuvia.

Palaute verkkokurssipilotista

Verkkokurssin materiaali on pilotoitu kerran, käänteisen opetuksen menetelmin. Opiskelijapalautteen mukaan kurssi on helpottanut ymmärtämään kokonaisuuksia.

”Tämä oli ensimmäinen kurssi, jossa tarkastellaan kokonaisuutta.” ”Kirjaaminen vaikutti ennen kurssia aikaa ja paljon työtä teettävältä, mutta avautuessaan hyvin inhimilliseltä työltä.”

Usea opiskelija kertoi, että on oppinut, miten tehdään hoitosuunnitelma. Opiskelija kertoo, että on oppinut, millä tavalla kirjata ja mikä on hoitotyön prosessi. Opintojakson viesti on ollut jollekin, että *”Kirjatkaa usein ja antakaa asiakaslähtöistä hoitoa.”*

Jonkun opiskelijan mielestä kirjaaminen oli aika vaikeaa ennen kurssia. Kirjaamisen tärkeys ja merkitys hoidossa on selkiytynyt ja opiskelija on oivaltanut, että kirjaaminen noudattaa tiettyjä kriteerejä ja sääntöjä. Myös hoitajan vastuullisuus kirjaamisessa on selkiytynyt. Jotain mietityttää, että *”jos kaikki pitää lukea ja sivuja/potilaita on paljon, miten saa sisäistettyä kaiken”*. Moni kertoo, että on oppinut lainsäädännöstä, tietosuojasta ja tietoturvasta.

Opiskelijat pitää pääsääntöisesti rakenteisen kirjaamisen yksinkertaisena. Usea opiskelija mainitsee, että FinCC-luokitus (Liljamo, Kinnunen & Ensio 2012) on tullut tutuksi. Joku kertoo, *”opin, että olen harjoittanut rakenteista kirjaamista yli 3 vuotta tietämättäni”*.

Opiskelijat ovat oppineet digitalisaatiosta ja sen hyödyllisyydestä ja tarpeesta. *”Olen tietoisempi useista eri palveluista esimerkiksi netissä ja miten ne auttavat minua asiakkaana.”* Useat kertovat oppineensa omakannan käytön. *”Ei ole tullut aikaisemmin käytyä koko omakannassa.”* Myös potilastiedon arkisto tuli tutuksi.

Pohdinta

Verkkokurssiksi tuotettu Hoitotyön päätöksenteko ja dokumentointi -kurssi on tuotettu kansallista hoitotyön kirjaamisen kehittämistä kuullen sekä vahvasti tulevaisuutta tarkastellen. Ensi-palaute kurssista on rohkaisevaa ja vaikuttaa siltä, että opiskelijat oppivat yhdistämään kurssin aikana aiheeseen liittyvää teoriaa potilaan hoitamiseen, hoitotyön kirjaamiseen ja terveystieteen arviointiin.

Kurssin yhtenä tarkoituksena on ollut tarkastella dokumentointia käsitteenä asiakas- tai potilastiedon tuottamisessa. Kurssin aikana opiskelija harjaantuu dokumentoimaan potilaasta tehtyjä havaintoja, mittaustuloksia jne., dokumentoimaan millaisella suunnitelmalla edetään ja minkälaisia tavoitteita kohti. Hoidon edetessä dokumentoidaan arvioiden toteutunutta hoitotyötä ja potilaan vointia. Dokumentointi on kurssin tekijöiden mielestä paremmin prosessinmukaista tiedon tuottamista kuvaava käsite kuin kirjaaminen. Kenties dokumentointi käsitteenä myös tukee opiskelijoita sairaanhoitajina kohti asiakaslähtöisempää kirjaamista, tehtäväkeskeisen kirjaamisen sijasta. Työelämän kehittämisen haasteet ovat osin pysyneet samoina kuin vuosikymmenen alussa (Salmela ym. 2011). Sairaanhoitajaopiskelijoiden hoitotyön dokumentoinnin osaaminen tukee työelämän kehittämistarpeita.

Tiedon tuottamisen mahdollisuudet lisääntyvät ja teknologisoituvat lähitulevaisuudessa. Järjestelmät, joihin tietoa tuotetaan, keskustelevat aiempaa paremmin keskenään. Tietoa voidaan siirtää asiakkaan tilanteen vaatimaan paikkaan ja toivottavasti viivettä. Kansalainen tulee keräämään omaan terveyteensä liittyvää tietoa enemmän ja vaivattomammin. Yksilöidyn terveysneuvonnan tai sairauden ohjaaminen on helpompaa ja yhä useammin tilanteita tukee automaattinen, näyttöön perustuva tieto. Kaiken tämän myötä sairaanhoitajan työnkuvat monipuolistuvat entisestään. Verkkokurssin on tarkoitus innostaa tiedon tuottamisen taidon lisäksi tulevaisuuden terveystalouden hallintaan.

Lähteet

eNNI-hanke 2009. Hankkeen blogisivusto. Luettu 20.3.2017. <http://ennihanke.blogspot.fi/2009/>

Kaila, A. & Kuivalainen, L. 2014. Hoitotyön kirjaamisen laadun arviointimittarin kehittäminen ja tulokset. Teoksessa A. Kaila (toim.) 2014. Potilasohjaus vaikuttavamaksi Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky:ssä 2008–2013. Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän julkaisuja 20/2014.

Kanta-palveluiden verkkokoulu 2016. THL. Luettu 11.4.2017. <https://verkkokoulut.thl.fi/fi/web/kanta>.

Laitinen, H. 2016. The Significance of Proximity and Timeliness for Patient-focused Nursing Care and Electronic Documentation in Acute Care Wards. (Väitöskirja.) Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tampereensis; 1982.

Liljamo, P., Kinnunen, U.-M. & Ensio, A. 2012. FinCC-luokituskokonaisuuden käyttöopas. SHTal 3.0, SHToL 3.0, SHTuL 1.0. THL.

◁ **Opetussuunnitelma sairaanhoitajakoulutus 2016–2017.** Luettavissa <http://opinto-opas-ops.tamk.fi/index.php/fi/167/fi/49595/16SH/year/2016>. ▷

Potilastiedon arkisto. N.d. Potilastiedon arkiston esittely ammattilaisille. Luettu 24.3.2017 <http://www.kanta.fi/fi/web/ammattilaisille/earkiston-esittely>.

Rajalahti, E. 2014. Terveysalan opettajien tiedonhallinnan osaamisen kehittäminen. (Väitöskirja.) Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Sairaanhoitajaliiton sähköisten terveystalveluiden strategia vuosille 2015-2020. Sairaanhoitajaliitto. Luettu 10.4.2017. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2016/01/eHealth_strategia_Final.pdf.

Salmela, M., Ritvanen, J. & Ylönen, M. 2011. Hoitotyön kirjaamisen kehittäminen. Teoksessa M. von Schantz, H. Toivonen & K. Lind (toim.). Asiantuntijana terveysalan muuttuvilla työmarkkinoilla. Aluevaikuttavuutta ASTE-projektilla. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 104.